

ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์ การศึกษาชีวประวัติ แนวความคิด และการพัฒนาฝ่ายบริการ
พยาบาล ของ รองศาสตราจารย์ ปราณีต สวัสดิ์รักษา

ชื่อผู้เขียน พันตรีหญิง เบญจมาศ บุญรับพ่าย

พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการพยาบาล

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ :

รองศาสตราจารย์อุดมรัตน์ สงวนศิริธรรม	ประธานกรรมการ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์เรมवल นันทศุภวัฒน์	กรรมการ
อาจารย์สายชล สัตยานุรักษ์	กรรมการ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รัตนาวดี ขอนตะวัน	กรรมการ

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีทางประวัติศาสตร์ (historical research) เพื่อศึกษาชีวประวัติ แนวความคิดและการพัฒนาฝ่ายบริการพยาบาล ของรองศาสตราจารย์ปราณีต สวัสดิ์รักษา ผู้วิจัย รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์รองศาสตราจารย์ปราณีต สวัสดิ์รักษาและบุคคลที่เกี่ยวข้อง และศึกษา หลักฐานที่เป็นลายลักษณ์อักษร ทั้งนี้โดยคำนึงถึงบริบท (context) ของสังคมไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเปลี่ยนแปลงของโรงพยาบาลนครเชียงใหม่ (โรงพยาบาลมหาราชนครเชียงใหม่ในปัจจุบัน) ซึ่งมีผลโดยตรงต่อแนวความคิด และการดำเนินการพัฒนาฝ่ายบริการพยาบาลของท่าน นำ ข้อมูลที่ได้มาตรวจสอบ วิเคราะห์หรือแยกแยะข้อมูลผ่านการตรวจสอบแล้วว่าเชื่อถือได้ โดยแบ่ง ออกเป็นหมวดหมู่ แล้วทำการสังเคราะห์ คือสร้างความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลเหล่านั้น เพื่ออธิบาย ชีวประวัติ แนวความคิด และการพัฒนาฝ่ายบริการพยาบาลของรองศาสตราจารย์ปราณีต สวัสดิ์รักษา ระหว่างดำรงตำแหน่งผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายบริการพยาบาลตั้งแต่ พ.ศ.2511-2524

ผลการวิจัยพบว่า

1. ภูมิหลังและปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรมที่มีผลต่อบุคลิกภาพ และแนวความคิดของ รองศาสตราจารย์ปราณีต สวัสดิ์รักษา ได้แก่ สภาพครอบครัวและการอบรมเลี้ยงดู การได้ศึกษา

วิชาชีพการพยาบาลจากโรงเรียนพยาบาลผดุงครรภ์ศิริราช คณะแพทยศาสตร์และศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ การได้ไปศึกษาและดูงานในต่างประเทศ ประกอบกับบริบททางสังคม วัฒนธรรมในขณะนั้นที่ประเทศไทยเริ่มใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่งมีผลกระทบต่อ การขยายตัวของผู้รับบริการสุขภาพในโรงพยาบาล โดยเฉพาะฝ่ายบริการพยาบาลโรงพยาบาลนคร เชียงใหม่จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาอย่างมากและรวดเร็ว เพื่อให้มีความพร้อมต่อการเป็นสถานที่ฝึก ปฏิบัติงานของนักศึกษาแพทย์ นักศึกษาพยาบาล และนักศึกษาอื่นๆ อย่างดีที่สุด และเพื่อให้บริการ ประชาชนในภาคเหนือ นับเป็นสิ่งสนับสนุนที่ทำให้เกิดความคิดที่จะพัฒนาฝ่ายบริการพยาบาล เพื่อ รองรับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

2. แนวคิดพื้นฐานของรองศาสตราจารย์ปราณีต สวัสดิ์รักษา ที่มีผลต่อการพัฒนาฝ่าย บริการพยาบาลโดยตรง คือ การให้ความสำคัญกับผู้ป่วยมากที่สุด โดยพยายามพัฒนาการพยาบาลให้ สามารถสนองความต้องการของผู้ป่วยอย่างครอบคลุม ทั้งนี้ต้องมีการพัฒนาพยาบาลรวมทั้งพัฒนา ความเป็นผู้นำทางการพยาบาลด้วย

3. แนวความคิดในการพัฒนาฝ่ายบริการพยาบาล ของรองศาสตราจารย์ปราณีต สวัสดิ์รักษา คือ การพัฒนาทางด้านโครงสร้าง บุคลากร งบประมาณ และวัสดุครุภัณฑ์ โดยพัฒนา ทุกด้านไปพร้อมๆ กัน แต่จะเน้นการพัฒนาบุคลากร เพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนและช่วยให้มี การคงอยู่ปฏิบัติงานเพิ่มขึ้น

4. วิธีการพัฒนาฝ่ายบริการพยาบาลของรองศาสตราจารย์ปราณีต สวัสดิ์รักษา คือการใช้ กลยุทธ์ในการบริหารงาน ได้แก่ การกำหนดทิศทางในการพัฒนาองค์กรให้เจริญก้าวหน้า การบริหาร งานแบบมีส่วนร่วม การจูงใจให้ปฏิบัติงานปฏิบัติตามด้วยความเต็มใจ การแก้ปัญหาและการตัดสินใจ ที่ดี การประสานงานทั้งภายในและภายนอกฝ่ายบริการพยาบาล และการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ

5. ผลงานการพัฒนาฝ่ายบริการพยาบาลของ รองศาสตราจารย์ปราณีต สวัสดิ์รักษา ที่ สำคัญ คือ การพัฒนาโครงสร้างฝ่ายบริการพยาบาล โดยมีการกำหนดนโยบายและจุดมุ่งหมายของฝ่าย บริการพยาบาล จัดทำแผนภูมิโครงสร้างฝ่ายบริการพยาบาล กำหนดลักษณะงานและจัดทำแบบ พรรณนาลักษณะงานของบุคลากรทางการพยาบาล ปรับปรุงสภาพแวดล้อมภายในหอผู้ป่วย ปรับ เปลี่ยนเวลาการปฏิบัติงาน และจัดตารางเวลาการปฏิบัติงาน จัดตั้งศูนย์พยาบาลพิเศษ จัดระบบการ รายงาน คาร์เด็กซ์และแบบฟอร์มต่างๆ พัฒนาระบบความสัมพันธ์ การสื่อสาร และการ ประสานงานในระดับโครงสร้าง การพัฒนาทางด้านบุคลากร ได้แก่ การริเริ่มการสรรหาบุคลากร การคัดเลือกบุคลากร การประเมินผลการปฏิบัติงาน และการธำรงรักษาบุคลากร การพัฒนาทาง ด้านงบประมาณ ได้แก่ งบประมาณด้านบุคลากรทางการพยาบาล งบประมาณด้านวัสดุอุปกรณ์ และ งบประมาณ การพัฒนาทางด้านวัสดุครุภัณฑ์ โดยใช้หลักและกระบวนการบริหารพัสดุ ซึ่งช่วย

ประหยัดงบประมาณของฝ่ายบริการพยาบาลได้อย่างมาก
และหน่วยอาหารให้เป็นระบบได้มาตรฐานด้วย

นอกจากนี้ยังมีการพัฒนาหน่วยจ่ายกลาง

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Chiang Mai University

Thesis Title	Biography Thought and Development of Nursing Service Department of Associate Professor Praneet Swasdiraksa	
Author	Major Benjamas Boonrubpayap	
M.N.S.	Nursing Administration	
Examining Committee:		
	Assoc. Prof. Udomrat Sangounsiritham	Chairman
	Assist. Prof. Raymoul Nantsupawat	Member
	Lecturer Saichol Satayanurak	Member
	Assist. Prof. Dr.Ratanawadee Chontawan	Member

ABSTRACT

This research was conducted through a historical approach. It was designed to study Associate Professor Praneet Swasdiraksa's biography, thoughts, and development of nursing service. The researcher collected data from interviewing Associate Professor Praneet Swasdiraksa and related persons, and from studying documents with an emphasis on the context of Thai society, especially the changes which occurred in the former Nakorn Chiang Mai Hospital (now Maharaj Nakorn Chiang Mai Hospital), which influenced her thoughts and the development of nursing service. The data were investigated, analyzed and classified. Synthesis was then made to find any correlations among such data in order to explain the biography, thoughts, and development of the nursing service of Associate Professor Praneet Swasdiraksa during her position as the Director of the Nursing Service Department during 1968–1981 A.D.

Research findings revealed the following:

1. Background, social, and cultural factors that influenced Associate Professor Praneet Swasdiraksa's personality and thoughts included family climate and

the way she was brought up; studying at Siriraj School of Nursing, Faculty of Medicine, University of Medicine; field trips and training abroad, the sociocultural context in which Thailand was about to implement the National Socioeconomic Development Plan and the expansion of health services in hospitals were required. In particular, the Nursing Service Department of Nakorn Chiang Mai Hospital saw an urgent need for such development in order to serve as a teaching unit for medical students and other health science students as well as to provide health care services to people in the northern region. This situation made her aware of the need for developing nursing service to keep up with impending changes.

2. The basic thought of Associate Professor Praneet Swasdiraksa which directly influenced the development of nursing service was the consideration of the patient as the most important person. This thought led to the development of nursing care to comprehensively serve the patients' needs, which was done through nursing personnel development especially their leadership.

3. The thoughts regarding the nursing service development of Associate Professor Praneet Swasdiraksa were that of structural development of the Nursing Service Department, personnel, budget, and material supplies simultaneously with the emphasis on personnel to solve the problem of shortage and maintain the existing personnel.

4. The development methods used by Associate Professor Praneet Swasdiraksa was to set up strategies for administration including setting direction to advance the organization, utilizing participative management, motivating personnel to well cooperate, assuring good problem solving and decision making, coordinating within nursing service department and between departments, and communicating effectively.

5. Among nursing services developed by Associate Professor Praneet Swasdiraksa, the outstanding one was the development of nursing service structure by setting up the policies and purposes of the Nursing Service Department; making a chart illustrating the lines of organization; job specification and job descriptions; improving ward environment; adjusting service hours and work schedules; establishing a special nurses center; organizing an operation report system using kardex and various forms;

and developing a system of internal relationships, communication, and coordination. In personnel development, she started new methods for personnel recruiting, selecting, and developing; practice evaluation; and personnel retention. Her budgeting development emphasized the allocation of nursing personnel, material supplies and equipments. Material supply development was based on the principle and process of resources management which helped very much in conservation of the nursing service budget. In addition, the hospital's Central Supply Unit and Dietary Unit were standardized and systematically developed.